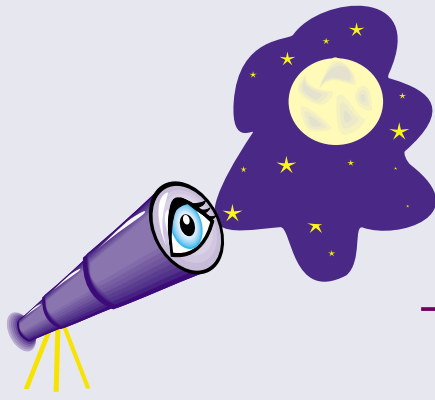

Gökyüzü

Alp Akoğlu

Büyük Kare ve Sonbahar Yıldızları

Gökyüzünde, yıldızların oluşturduğu belirgin şekiller arasında yer alan Büyük Kare, sonbahar akşamlarını simgeler. Gerçekten bir takımyıldız olmasa da, gökyüzüne bakan her gözlemci Büyük Kare'yi farkeder. Karenin dört yıldızının üçü Kanatlı At, biri Andromeda Takımyıldızı'na aittir. Birbirine yakın parlaklıkta yıldızların oluşturduğu bu kareye "büyük" denmesinin nedeni, gökyüzünde birçok takımyıldızın kapladığı alandan büyük bir alan kaplamasıdır.

Ekim ayında, gece yarısına doğru gökyüzüne bakacak olursanız, Büyük Kare'nin tam başucunuzda yer aldığını görürsünüz. Karenin kuzeydoğu köşesini oluşturan Alferatz, 2,1 kadir parlaklıktadır. Kuzeybatı köşeyi oluşturan Scheat, kararsız değişen bir yıldızdır ve ortalama 2,4 kadirle parlar. Güneybatı köşedeki yıldız Markab 2,5; güneydoğu köşedeki yıldız Algenib'se, 2,8 kadir parlaklıktadır.

Büyük Kare'nin yıldızlarından çeceğiniz doğrular, sizi gökyüzünün parlak yıldızlarına götürür. Benzer bir yöntemi, Büyük Ayı'yı oluşturan kepeğin iki yıldızını kullanarak Kutup Yıldızı'nı bulmada kullanırız. Pek parlak bir yıldız olmayan Kutup Yıldızı'nı bulmak için deneyimli ya da deneyimsiz her gözlemci bundan yararlanır. Aslında, gökyüzünde Büyük Kare'yi bulabilen herkes bu parlak yıldızları da bulabilir. Ancak, amatör gökyüzü gözlemciliğinin güzel yanı, bu tür eğlenceli yöntemleri de bilmektir. Yıldızlardan geçen doğruları tek tek anlatmak yerine, bunları her zamankinden biraz daha büyük verdiğimiz genel gökyüzü haritasına çizdik. Bu haritadan yararlanarak bu yöntemi kullanabilirsiniz.

Gökyüzünün genel görünümünü veren haritada bazı çizgilerin tam olarak yıldız yönelmemiş olduğunu görebilirsiniz. Bunun nedeni, Kubbe biçiminde görünen gökyüzünü düzleme aktarırken, biçiminin bir miktar bozulmasıdır.

Büyük Kare'nin bizim gökyüzünde bulmamıza yardımcı olduğu bir başka gök cismi de Andromeda Gökadası'dır. Bu gökada, iyi göz-

yüzy koşullarında, kent merkezlerinden bile çıplak gözle görülebilir. Üstelik, Andromeda Gökadası, çıplak gözün görebildiği en uzak gök cisimidir. Bunun için, karenin kuzeydoğu köşesindeki Alferatz'dan yola çıkmak gerekiyor. Okların gösterdiği doğrultudaki yıldızları birer birer izlerseniz, Andromeda Gökadası'na ulaşabilirsiniz. En iyi, Andromeda'yı bir dürbünle izlemektir.

Gezegenler

Mars, yeryüzüne biraz daha uzaklaşmış olmakla birlikte, Ekim gecelerinin gözlem için en iyi konumda olan gezegeni. Havanın kararmasıyla birlikte, gezegeni görmek olası. Bunun için, güneye doğru bakmak yeterli.

Ekim ayı başlarında Mars, önümüzdeki birkaç yıl süresince olacağından daha parlak. Ancak, yörüngesinde ona göre daha hızlı ilerleyen gezegenimiz, giderek Mars'tan uzaklaşıyor. Gezegenin parlaklığındaki değişimi, ay boyunca çıplak gözle bile kolayca fark edebilirsiniz.

1 Ekim saat 23:00; 15 Ekim saat 22:00;
30 Ekim 21:00'de gökyüzünün genel görünüşü

Mars'ın, akşamüzeri hemen hemen en yüksek konumunda bulunması da, geçtiğimiz aylarda gezegenin yükselmesi için geç saatleri beklemek durumunda olan teleskoplu gözlemciler için iyi bir fırsat.

Uzunca bir süredir gözlerden uzak kaldığı için, parlaklık rekorunu bir süreliğine Mars'a kaptıran Venüs, yeniden gökyüzüne dönüyor. Ne var ki, Mars'tan yaklaşık 10 kat parlak olan gezegeni görebilmek için akşamın ilk saatlerinde gözlem yapmak gerekiyor. Güneş'e yakınlığı nedeniyle ayın ilk günlerinde görülmesi zor olan Venüs, ilerleyen günlerde akşamları alacakaranlıkta, batı-güneybatı ufku üzerinde görülmeye başlayacak. Venüs, 4 Ekim'de Başak'ın en parlak yıldızı olan Spica'nın 4° güneyinde; 26 Ekim'de Ay ile çok yakın görünümde bulunacak.

Satürn, bir süredir gökyüzünde; ancak, gezegeni gözleyebilmek için geç saatleri beklemek gerekiyordu. Artık, Satürn gece yarısından önce gökyüzünde yükselmeye başlıyor. Ayın sonlarında, gezegen saat 22:00 civarında yükseliyor. Satürn'ün parlaklığı 0 kadir civarında; yani, gökyüzünün parlak yıldızları kadar. Gezegeni gözlemek için, güneydoğu ufkuna doğru bakmak gerekiyor. İkizler Takımyıldızı'nda bulunan Satürn, kendini sarımsı rengeyle belli ediyor.

Satürn, 17 Ekim'de Ay'la yakın görünümde bulunacak.

Bir süredir Güneş'e çok yakın konumda yer aldığından gözlenemeyen Jüpiter, sabahın erken saatlerinde gökyüzünde yer alıyor. Gezegen, Satürn'ü yaklaşık 5 saat arayla izliyor. Sabahları hava henüz aydınlanmadan önce, doğu-güneydoğu ufku üzerinde görünen gök cismi Jüpiter. Gezegen, 22 Ekim'de Ay'la yakın görünümde olacak.

Ay, 2 Ekim'de ilk dördün, 10 Ekim'de dolunay, 18 Ekim'de sondördün, 25 Ekim'de yeniay evrelerinden geçecek.

21 Ekim'de az sayıda meteor gözlenebileceği Orionid (Avcı) göktaşı yağmuru, en yüksek etkinliğine ulaşacak.

